

PRÒLEG

El camí entre el passat i el present és una via de dues direccions: el discurs històric pot explicar-nos –en un sentit més o menys "fort" del terme– l'actualitat que percebem; però al mateix temps, l'historiador trasllada al passat les qüestions que és capaç de formular arran del seu propi context immediat. Em sembla que aquesta paradoxa és la pedra angular del problema de la "perfecció" i del "progrés" de les obres històriques. Però una tal esquerda epistemològica afavoreix una activitat absolutament necessària en les disciplines humanes: la relectura.

No cal insistir que les celebracions commemoratives, a part del valor d'actualització dels lligams de cohesió social i de reforç de la solidaritat, poden ser excel·lents oportunitats per a revisar –o revisitar– aquell terreny que s'envaïeix, sovint sense gaires escrúpols, des de la contemporaneïtat.

És per això que el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès ha col·laborat en la mesura del que li és possible en algunes d'aquestes celebracions. Enguany, davant la proposta del que va començar anomenant-se "Any Gerbert" i ha acabat concretant-se en "Commemoració del Mil·lenari del papat de Silvestre II", podem fer públic un text que aborda la figura homenatjada. L'estudi *Formación cultural de Gerberto (Silvestre II) en San Geraldo de Aurillac y en la Marca Hispánica* és fruit del treball del ripollès mossèn Jaume Tarracó, presentat a la Universitat Gregoriana de Roma l'any 1947. El sol rescat del document en aquesta ocasió, per gentilesca de la seva família, ja en justificaria gairebé l'edició.

Com podrà comprovar el lector, es tracta d'una aproximació acadèmica notable. Evidentment, des que mossèn Jaume Tarracó va preparar el treball de curs per a la Facultat d'Història Eclesiàstica fins ara hi ha hagut aportacions molt meritòries, ja sigui en l'eixamplament de perspectives, ja en la descoberta de dades o en la formulació de noves hipòtesis. Només per citar-ne algunes: la ja clàssica de James M. Murphy sobre la retòrica a l'edat mitjana, que alleugereix l'esquema potser massa rígid del *Trivium i Quadrivium* en què queda presoner l'autor; o les relacions entre la ciència àrab i els coneixements monacals a càrrec de Juan Vernet; o el relatiu esclariment biogràfic del mateix Gerbert i d'algunes figures contemporànies, un xic més confuses a l'època i a la bibliografia manejada per mossèn Jaume ⁽¹⁾.

Tot i amb això, l'aportació de mossèn Tarracó segueix essent interessant. I no només com a testimoni del mètode històric gregorià de cinquanta anys enrere, sinó en un sentit de magisteri més clàssic, això és, més vigent: en primer lloc, la preocupació per la formació de Gerbert prèvia a la seva visita a la Marca Hispanica. Aquest detall revela un esforç real per sortir d'un àmbit que potser resulta massa reduït, actitud sovint negligida pels historiadors nacionals.

En segon lloc, l'enfrontament amb aspectes poc analitzats de l'obra i dels estudis de Gerbert, empal·lidits per altres consideracions més brillants (i més fantasioses) de la seva biografia. Només per destacar-ne dos detalls, trobo molt estimulant el problema derivat de la ubicació del Dret en el currículum escolar del segle X, així com les referències a l'estilística epistolar de Gerbert; ambdues qüestions ens aproximen a un Gerbert més "humanista" que no pas "tecnòleg".

Esperem, doncs, que l'exercici de mossèn Jaume Tarracó, transcrit pels seus germans Emília i Lluís, ens approximi una mica més a allò que no sembla assolible: el coneixement d'aquesta figura alhora tan allunyada i tan pròxima que ens és Gerbert d'Orlhac. Si hi reïx faran de bon aplicar les paraules emprades pel mateix Gerbert:

Discipuli victoria magistri est gloria.

JORDI MASCARELLA I ROVIRA.

Octubre 1999.

(1) Els títols a què em refereixo són: MURPHY, James, *Rhetoric in the Middle Ages. A History of Rhetorical Theory from St. Augustine to the Renaissance*. University of California, 1974. N'hi ha traducció espanyola: *La retórica en la Edad Media* al Fondo de Cultura Económica, México, 1986; VERNET, Juan, *La cultura hispanoàrabe en Oriente y Occidente*, Barcelona, 1978 o *Lo que Europa debe a la ciencia hispanoàrabe*, Barcelona, 1999; RICHÉ, Pierre, *Gerbert d'Aurillac, le pape de l'an mil*, París, 1987, n'hi ha edició espanyola: *Gerberto de Aurillac, el Papa del año mil*, ed. Nerca, Madrid, 1990; ORDEIG I MATA, Ramon, "Ató, bisbe i arquebisbe de Vic (957-971), antic arxiprest-ardiaca de Girona", dins *Studia Vicensia*, núm. 1, Vic, 1989; SALRACH, Josep M., "El bisbe-comte Miró Bonfill i la seva obra de fundació i dotació de monestirs", dins *II Col·loqui d'història del monaquisme català*, Sant Joan de les Abadesses, 1970. II. Poblet, 1974. FELIU, G. "Sunifred, anomenat Llobet, ardiaca de Barcelona (finals del segle X)", dins *II Col·loqui d'història del monaquisme català*, Sant Joan de les Abadesses, 1970. I. Poblet, 1972.